

Տարեկան 10 րոպեի վրայ ամիսը 6 րոպեի երեք ամիսը 3 ր. 50 Կ.
Հատուկ 5 կապիկ
Բաժանորդ դրվում են Թիֆլիսում միայն խմբագրատանը:

Խմբագրություն հասցեն Тифлиси. Редакция „Нор-Дар“
կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“.

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոն օրերից) ժամը 9-ից մինչև
2-ը Յայտարարությունները ընդունվում են ամեն լիզուկով:
Յայտարարությունները վճարը բաժանվում է 2 և 4 ընկերակցության համար կրկնապատկվում:

Բժշկական ՄԻՔԱՅԵԼ և տիկին ՆԱՏԱԼԻԱ ՇԱՀ-ՊԱՐՈՆԵՍՆՅԱՆ
ցառօք սրտի լայնում են ազդակալանքներ և բարեկամներին ի-
րենց օրգան 30 ՎԱՆՆԵՍԻ մահը: Յուշարկաւորութիւնը կը լի-
նի Մայիսի 23-ին, չորեքշաբթի օրը առաւօտեան 10 ժամին, ի-
րենց կացարանից գէպի Մոլոնու ս. Գէորգ եկեղեցին:

2-1

ԲՈՎԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող. — Օրոշակ խնդ-
րի առթիվով:
Քրոնիկոն. — Այլ և այլ. — Նա-
մակ խմբագրելու:
Թղթակցող իւրենք. — Շու-
րաշնչի:
Քաղաքացիական. — Լուրեր:
Խառն և օգուտ. — Հեռագրի ք-
նքեր: Յայտարարութիւններ:
Բանասիրական. — Իմ երջանկա-
լիւնը:

Թիֆլիս, 21 Մայիս 1884.

ՕՐՈՒՄՅՈՒՆԻ ԱՌԻԹՈՒՄ

I.

Անցեալի արտագրութիւնը,
արդարեւ չենք կրնալ և ներկա-
լից ծնունդ են ապագան: Սուր խել-
քի տէր, հեռաւոր մարդիկ ներ-
կայով կարող են գուշակել ապա-
գան, կարող են տեսնել նրան, ո-

րովհետեւ ապագայ պտուղների
սերմերը ցանկում են ներկայումս,
մի բան, որ սովորական խելքի տէր
մարդիկները մտքի առաջ ծած-
կուած է մնում:

Բայց մի՞թէ միմեայն ապագան
տեսնելու կարողութիւնից է զուրկ
սովորական խելքը: Սովորական խել-
քը զօրաւորում է ըմբռնել և բա-
ցատրել նոյն իսկ այն ներկան, ո-
րի մէջ նա ապրում է, որը նրան
շրջապատում է, որին նա ձեռքով
անգամ շօշափել կարող է:

Իսկ այժմեան մեր առջև դառ-
նող ներկան կարող է մաշել և
մաշել շատ ուղեղներ, առանց որ
նրա ծայրը գտնուէր: Այժմեան
տարօրինակ ներկայի բացատրու-
թիւնը պէտք է որոնել ապագա-
յում:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՄ ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Դէպի Երջանկութիւն տանող միակ
ճանապարհը — բարեգործութիւնն է:
Սեդրատ:

Ա.

Ես չափազանց շատ հարուստ էի
Ունէի երկու ամբողջ գելդ մեծամեծ
կառնածներով: Ունէի այգիներ, արտո-
ւաններ, ջրաղացներ, երեք հազար գը-
լուս ոչխար, նոյնչափ խոզ տաւար և
մի քանի երամ ձիեր: Իսկ քաղաքի
մէջ ունէի չորս հոյակապ տներ, բազ-
մաթիւ կրպակներ և վեշապէս աւելի
քան չորս հարիւր հազար բլուրի կան-
խիկ փող, որը շահեցնում էր քաղաքի
բանկերը մէջ, որովհետեւ ես առեւ-
տըրով պարտաւել չէի սերում: Հարուստով
այս բոլորի վերայ և այն ահագին ե-
կամուտը, որը ես ստանում էի իմ ըս-
տացունածքներից, և որը ես վատնում
էի իմ վարձամ և շուալ ապրուստի
համար, ես մեր նահանգի ամենահա-
շուստ մարդն էի:

Բայց այս բոլոր հարստութեան հետ
միասին ես չափազանց շատ ժլատ էի
բարեգործութեան մէջ: Այս բնատուր-
ութիւնը ես ժառանգել էի իմ հանգու-
ցեալ հօրեցի: Ես բնաւ չէի սերում աղ-
քատներին ողորմութիւն տալ կամ
կարօտ մարդիկներին օգնել: Իւրաքան-
չիւր աղքատ կամ օգնութիւն հայցող
մարդ, սխալմամբ մտնում էր իմ տան
բակը, իմ կարգադրութեան համաձայն,
անողորմ կերպով հալածվում էր իմ
ծառանկներից: Ոչ ոք այնքան ասելի
չէր ինձ համար, քան այն մարդը, որ
ներկայանում էր ինձ աղքատիկ և պա-
տաւորաբար հազուատներով, և ձեռք էր
պարզում ինձ ողորմութիւն ստանալու
համար: Օ՛հ, ես չափազանց շատ զղվում
էի այդ ակեր և դժուած դարձիկնե-
րեց... Մի՞թէ նրանք էլ չեն կարող
աշխատել և մեղ պէս հարստանալ:

Մենք այդ ապագային ենք ապա-
տում և յայտ ունինք, որ այդ ա-
պագան կը լուծէ, կը պարզէ ալի-
մեան ներկան, և այն ժամանակ
աւելի դւրիւն կը լինի ըմբռնելու
նրան, որովհետեւ կը բերը հանգա-
րած կը լինին:

Բայց մինչև այն օրն օրուայ
խնդրի վերաբերութեամբ մեր
լայտնած մտքերն էլ կը մնան ան-
փափախ:

Ինչու դարձեալ օրուայ խնդրի
վերայ ենք խօսում, քանի որ նա
գրեթէ լուծուած է. մի՞թէ ուրիշ
կարեւոր խնդիրներ չը կան: Ինչ-
պէս չէ, կան շատ առօրեայ կա-
րեւոր խնդիրներ, որոնք առկա են
մնացել, որոնք մոռացութեան են
դատապարտուել անձնաւորութեան
խնդրի շնորհով:

Մի՞թէ մենք մեղաւոր ենք այդ
բանում, մի՞թէ մեր յանցանքն է
որ հայ աշխարհը, հայ միտքը իւր
կենսական խնդիրները, իւր երէ-
կուայ դեռ թաքն անցեալը մոռա-
ցել է և շարունակում է մոռանալ
և էլ ոչնչով չէ հետաքրքրվում:
Նրա համար անցեալը անցած է,
գոյութիւն չէ ունեցած, չկալ:

Բժիշկ Արամեանցը այս համարի
Քրոնիկոնի բաժնում հաշուութեան
ձայն է բարձրացնում, քանի որ
ընտրութիւնը վերջացել է և նոր-
ընտիր կաթողիկոսի պատուին հա-
մար առաջարկում է՝ տօնել Չամ-
չեան պատմութեան հրատարակու-
թեան հարիւրամեակը, այդ գրքի
քննութեան համար մրցանակ նը-
շանակելով:

«Նոր-Դար»-ը անձնաւորութեան
դէմ է եղել և ոչ հաստատութեան:
«Նոր-Դար»-ը կարող է Կերակուսի,
Մարտիրոսի դէմ լինել և ոչ թէ
կաթողիկոսութեան: Ուրեմն նա
չի էլ կարող դէմ լինել ազգի
ընտրած կաթողիկոսին, որը կո-
չուած է ամենայն աշխարհութեամբ
պահպանելու եկեղեցու և ազգի շա-
հերը:

Եւ այդ ոչ թէ միայն նրա հա-
մար, որ «Նոր-Դար»-ի խմբագիրը
ազգային եկեղեցին է պատկանում
և նրա ջերմ պաշտպան է, ոչ թէ
նրա համար, որ նա պատահամբ
չէ հայ, այլ և նրա համար, որ
քաղաքական «Նոր-Դար» թերթը
հրատարակվում է հայերի համար,
նա կրօն ունի և նա իբրեւ ազգի

շահերի օրգան պէտք է միշտ պաշտ-
պան է Մայր-Աթոռը, կաթողիկո-
սութիւնը և ամենից աւելի Հայաս-
տանեայ եկեղեցին:

Բժիշկ Արամեանցի առաջարկու-
թիւնը համակերելի է, և կարծում
ենք, որ 1000—1500 ր. մրցանա-
կը մեծ բան չէ և շատ չնչին է
մի այդպիսի ծանր աշխատութեան
համար: Այդ կարող է լինել: Բայց
մենք կարծում ենք, որ բացի այդ մըր-
ցանակից, եթէ ուսումնական կամե-
նում են նորընտիր կաթողիկոսին
պատուել, պէտք է այնպիսի մի բան
հաստատեն, որը գեռ դժբաղդա-
բար գոյութիւն չունի:

Հարկաւոր է կովկասում մի յար-
մաւոր տեղում բանալ մի անկեղա-
նոց, որտեղ ապաստարան կարողա-
նային գտնել որբերը, կոյրերը, դա-
ւաւեալները և իրենց ապրուստը
հալթայթելու անկարողներն:

Դա բարի գործ է, դա մեծ գործ
է, և մեր երկիրը չունի այդ տե-
սակ մի հաստատութիւն:

Իսկ մենք օրուայ խնդրին դառ-
նալով, պէտք է ասենք, որ նա
թէպէտեւ լուծուած է համարվում,
բայց մենք այդ առթիւ նկատու-

շարք մի տխուր մտածմունք.— Այս
բոլորը կը մնան այստեղ, մտածում էի
ինքս ինձ. իսկ ես... ես կարող եմ մեռե-
լիւ... և քիչ առաջ, գուցէ հենց վաղը,
գուցէ հենց այսօր Ներսէս օրեց աւել
իմ մարմնը չեն պահել իմ սեփական
տան մէջ. ինձ դուրս կը տան հայտե-
ղից... ինձ կը թաղեն սե հողի տակ: Այն
ցուրտ և խաւար բնակարանում, որի
անունը գերեզման է... և այն ժամա-
նակ երբ իմ անշունչ դիակը որդու-
նեւը կը կրճեն, այս դահլիճը դար-
ձեալ կը վառվի առաւօտեան արեգակի
առաջ նոյնչափ շքեղ, նոյնչափ հա-
րուստ որչափ և այլու... Օ՛հ, խո-
տում էի ինքս ինձ, ինչու չը պիտի կա-
րողանամ մի քանի հարիւր տարինե-
րու, որ բաւականաչափ իմ հարու-
ստութիւնները վաղեմի, ինչու չը պիտի
կարողանամ հեռացնել ինձանից այդ
անողորմ մահը...

Այս տխուր մտածմունքները այնպէս
վատ ներգործեցին ինձ վրայ, որ ես
յուսահատուեցայ և շտապեցի հեռա-
նալ այդ ինձ տկուրութիւն պատճառող
դահլիճը:

Բայց առաջ, բոլոր սենեակները մէկը
միւսից գեղեցիկ, մէկը միւսից դարձա-
րուն, բոլորն էլ նոյն մտածմունքներն
էին ներշնչում ինձ, բոլորն էլ հալա-
ծում էին ինձ...

Վերջապէս ես մտի իմ ննջարանը,
Պատահականութեան գեղեցիկ սաղնեգործած
վարագոյրները ինչպե՜ս էին, սենեակի
մէջ տեղում էր մի աղօտ և խաղաղ
լոյս: Մարմարեայ սեղանի վրայ դրուած
ինքնաշարժ դաշնակը խոլում էր: Ո՛վ
էր նրան լարել այն րոպէին, չնմացայ
բայց նա նուազում էր մի տխուր և
մեղամտալիկ եղբերք: Ես նստայ նրա
մօտ և լուռ լսում էի նրա ատամների
կռաքանչիւր հարուածի բեկիկները
ձայները, նրա ոլորուն և գոգարկ հըն-
չիւնները խոլում էին իմ օրտի թերթի

հետ: Միևնոյն տխուր մտածմունք-
ները նորագոյնեան իմ գլխում, և ես
տեսնում էի պարզ իմ դիակի յուղա-
կաւորութեան հանդէսը... Իմ կիներ և
որեքս, տխուր և սրտաբեկ շրջապա-
սել էին իմ հարուստ դազաղը, ազգա-
կանները և ծանօթները ահագին բազ-
մաթիւ ուղեկցում էր նրան, և ե-
րաժշտութիւնը լինում էր մերթ իտւ
և ծանր, մերթ խորտա և կերկր,

բայց միշտ տխրածալ... Այստեղ ես
տեսնում էի մարդիկ, որոնք ուղեկցում
էին իմ դազաղին լոյ քաղաքավարու-
թեան համար, մարդիկ, որոնք ծաղ-
րում էին իմ սիրելիների ինձ համար
արած ողբերը և մարդիկ, որոնք հենց
մի քանի քալ իմ անշնչեցած դիա-
կից հեռու հայհոյում էին ինձ և ա-
նեմում իմ յիշատակը... Իմ առաջ նը-
կաւորող այս պատկերը յանկարծ ցնցեց
ինձ ամբողջ մարմնով, սթափուեցայ
և երևակայական քնից և երես միւս
կողմ դարձնելով տեսայ իմ բրնձեղայ
փառահեղ մահաճակատը: Նա կարծես
խեղդվում էր փափուկ օժիցների, թան-
կագին վերմակների և ռուցիկի, քերթոյ
բարձրի տակ: Թաւշեայ վարագոյր-
ները գարգաւաւում ծոպաւոր քղանցը-
ներով և ծիրանի ժապակէներով հո-
վան էին տնում նրան: Ես յիշում եմ
իմ անցեալը, տեսնում եմ իմ ներկան,
և մի երկու րոպէ առաջ ինձանից հե-
ռացած նոյն տխուր մտածմունքները
դարձեալ ժողովում են իմ գլխի մէջ,
նրանք ինձ հանգիստ չեն տալիս, նը-
րանք ինձ հալածում են և այս ան-
գամ շատ անողորմաբար...

Այս հարուստ ննջարանը մի օր կո-
մայանայ, մտածում եմ ինքս ինձ, ես
այլ ևս չեմ լինիլ, ես այլ ևս չեմ վե-
րագոյնաւել և նա կ'ողորայ իմ կորուս-
տը... Բայց... Բայց այդ ողբեր երկու-
րի տակ, ժամանակը, որ ամեն բան
մաշում է, կ'մոռացնէ և իմ յիշատա-

կը, աղօտ կերպով կ'ընեն, որ հեռու
անցեալում ապրում էի ես, բայց այս
ննջարանը կ'զգուէ իւր մէջ մի ուրի-
շին, և նա, որ կ'տիրանայ օրտն, կը
տիրանայ իմ բոլոր ստացուածքներին,
իմ բոլոր հարստութեանը...

— Օ՛հ, սարսափելի է, վերջապէս
բացառանցիկ ես, և խելագարի նման
դուրս լծայ նախադաւլով:

Այստեղ առաջին անգամ իմ աչքիս
ընկան մարմարեայ սաղնեգների
գլխին կանգնեցած երկու պղնձեայ
արձանները, որոնք ալ ձեռքում բռա-
նած էին մի մի բլրեղեայ կանթեղ-
ներ: Այս արձաններն էլ կարծես ծի-
ծաղում էին ինձ վերայ, կարծես լծ
ես որդ կերպով նրանց ծաղողը բերա-
նից լսեցի այս խօսքերը. «Ես հարկ է
պիտի մեռնիս. և այն ժամանակ երբ
քո դազաղը կ'ընցնեն այս հոյակապ
սաղնեգների վրայից, մենք մեր կան-
թեղներով կ'ըլուսաւորենք քո դիակի
ճանապարհը...»: Այ՛, այս խօսքերը
ես լսեցի նրանց բերանից և սարսափե-
ցայ: Հագել լծ մի քանի քալ արել
էի դէպի սաղնեգները, և ահա իմ
ոտքերը թուլացան, ես երեքուկեցայ
և կամեցում էի ընկնել գետին: Բայց իսկոյն
բռնեցի արձանից. — Օ՛հ, որքան ստուն
էր նա. ես շուտով հեռացրի նրանից իմ
ձեռքը. բայց արձանը դարձեալ ծաղ-
րում էր ինձ. — «Եւ մի՞թէ մի օր քո
մարմնին էլ ինձ նման սաղն և ան-
շունչ չէ լինելու...»: — Եւ այլ ևս չը
կարողացայ ինձ բռնել, ընկայ արձա-
նի ոտքերի մօտ և մի քանի աստի-
ճան գլորեցայ սաղնեգի վերայ:
Բայց նրա վառեղակները, որոնց ան-
գագաբար բռնել էին իմ ձեռքերը,
ազատեցին ինձ կատար ալ ջախջա-
խուցում:

Ես իսկոյն բարձր ձայնով աղագա-
կեցի իմ ձայնի վերայ նախադաւլով
թափուեցան, կենս, որդիներս և մի

Ա. րոջն
0 ր.
ն է

րա-
նը-
ք է
ա-
շատ
նը-
Մը-
եալ
աւհ-
ող է
լին
ենք

ժա-
Ֆիլի
կան

ս ա-
որին
էր, —
գեղը
ը ի-
ման
աշոյն
էսին
հաւոր
ողու-
աւոր
նոր
արհ-

երե-
եց իմ

է խե-
ր...»
լուել

ս ա-
գոնէ
առաջի-
ս չեմ
մար.
ձեռք
ս ար-
ուսա-
խառ-
միւս
արը-
ել էր
ու եր-
ժաթ-
ն իմ
ձեռ-
ած էր
տուել
ստած
ը խա-
նդա-
անց
Բարի
իջը
վեր-

դար-

մ է
համ-
ա իմ

համ-
ուրա-
երկու
երես
մ էր
ըն
է

Նորոգեմ ամենայն բան վերջացաւ. հանգուցը լուծուեց. ս. ճամարն մէջ ժողովուած պատգամաւորներն վճռի առաջ պիտի խաղաղին խառնուած յազարաւ կրքերը. «Հալին մեզք, հայա- ձին դեք, ջնջին յանցանք, խորտա- կին շղթայք... բառերն ապականու- թիւնք, տեղի տան տարւոթիւնք, հա- հանջին հեծութիւնք, Սախյան կար- ռում եմ» որ մեր համայնոհն է հայաւանի գեղակիւնները վայր դնելով իրենց դէմքերը՝ յեն կամենաւ յետ քաղաւէլ ասպարիզից՝ իւրաքանչիւրը իւր խորշն մէջ մտնելու։ Կաթո- ղիկորը ընտրուեցաւ. բայց կուրուծեան տեղադրութեան ուէմ, ազգէ և եկեղեց- ւոյ էակյան ու կրօնական շահերին սպառնացող վտանգն դէմ շահատակե- լու կարելը չ'անցաւ։ Կուրը խաղաղեալ ալժամ է սխաւււ, —կուրը դաժան է, երկար և բաղմամբ։ Յաջորդութեան համար հարկաւոր է բոլոր ցրուած ուժերը և մասերը ՚ի մի ժողովել, հարկաւոր է հայտուծեան դաշնը, Աղոյ որպէս գաւառական՝ որ կրքերը խո- նարհուել են և ամենքը սրտով հոգեով միացել են ՚ի միութիւն հոգեւոր՝ յա- նուն նորոգեալ Հայաստանի, սխաւււ մի բարե գործ կամ ուղիղն ասե՛ք կա- տարներ մի սարսաք, որ մեր կրքերն խաղաղուողութեան մէջ քիչ էր մնում, որ մտաւանքը։ Մտաւանք այս պարտա- չե՛ք՝ նշանակում է երախտիւք չ'անաւ- լել, ապգի յուսաւորութեան նուիրուած երկարամեայ տաժանակիր վատաւրը չ'զնահատել։ Ահա այն պարտքը։— Ներկայ լուսակալն ուղիղ հարկեր տա- րի առաջ՝ մեր ազգի մտաւոր շրջանն մէջ մի անցք է պատահել, որը ար- ղուելը անշաղի խորհրդաւոր է եղել և իրականաւոր մի ամբողջ կարգ սեղանդ- ներն մէջ ազգայնութեան և ազգասի- ռութեան հոգին արծաթեղու և պահ- պանելու։ Դա է Չամչեան Միւր, վար- դապետի եռահասարակ բազմավաստակ երկասիրութիւնը, որ տապալուծեամբ լոյս տեսաւ ուղիղ մի դար առաջ-1784 թուականին։ Սակայն չ'նայելով՝ որ այդ վատաւրը սեղանդներ է կրթել, մեր հայրերն ազգաճանաչութեան ա- լեւտարան է եղել։—Ունի կողմեր, որոնց պատճառով իսկ հարկաւոր է, որ քնն- նական պատմութեան բովից անցնելը Սրբ. Եթէ մեր Հոգեւոր Տիրոջ ընտրու- լեան առկթով կամենայինք մեր եղբայրական միութեան գլխաւորութե- լիւնը տանել պատշաճ եղանակով, որն ամենաարժան գործը կը լինէր այդ Չամչեանի սրտովութեան հարեւ- րամեայ յորեւեանը կատարել։ Տանել ապագայ. հիմնել մի յանձնաժողով հա- յադէս ուսումնականները, որոնք հըռ- յալ ունին իրենց նշանաւոր երկասի- րութիւններով։ Նշանակել մի պարտա- գին մրցանակ՝ Չամչեանի պատմու- լեան վերայ գեղատիպ, խորին և ըն- դարձակ հետազոտութիւն ներկայաց- նողին։ Յանձնաժողով պարտքն լինի այս գործին մասնակցելու յոժարու- լիւն ունեցող նախնականներն մէջ հանգանակութիւն բանաւել. աշխա- տութեան պրօգրաման պատրաստել, մի խօսքով գործի բոլոր կարելը հո- գաւ։ Եթէ մրցանակը նշանակել 1000—1500 ր. կարծեմ որ խրախոյս կը ստանան աշխատի. հոգաւորը գեղատա- կիւններ, ինչպէս ա. Կ. Մ. Եմինէ է, Բ. Պատկանեանը, որոնք Պօլսոյ առանձ- նութեան մէջ զրազուել են և զրադ- վում են։ Նրանք մեզ չեն գրաւում, կամ մենք նրանց չենք օրոնում, որով- հետև լուրջ աւարականներ և իմաստա- ւի գրուածները մեծ մօզայ չունեն։

Ինչպէս կ'ընդունեն ա. ս. քաղաքա- պետները, —զիսմանք, բայց տեղիք չու- նինք երկմտելու, որ այս առաջարկու- թիւնը մեր բոլոր կուսակցութիւններն սրտի և մտքի մերձ բան է։ Ես նուի- լի)

ընում են այս նպատակն հանգանակու- լեան համար քսան և հինգ ր. 1)

Բժ. Արամեանց,

Բժիկ. Պրոմիս
10 մայիս

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇՈՒԼԱԽԻՆ, 12 մայիս. —Փոստային հա- ղորդակցութիւն չը լինելով, շատ երո- ղութիւններ, թէ՛ օրինաւոր, թէ՛ ապօ- ղին, թէ՛ արդիւնաւոր և թէ՛ ապա- ղին անշաղի են մնում և ծածկուած խաւարով։

Սրանց մի քանի տարի առաջ ինչ տեսակ բարեարդութիւններ, աւազա- կութիւններ և գործիւններ ասես՝ որ չէր կատարուում Բորչալուում. ճանա- պարհորդի կեանքը շատ անգամ վը- տանգի մէջն էր։ Նոյն իսկ Շուրաւէրը, որ հայաբնակ գիւղ է, անցեալ տա- րիներում, մարդու մտքովն անգամ չէր անցնել այն բաները՝ ինչ որ այս- տեղ տեղի էր ունենում, խոտի ուցեղ կրակել, աղբիւրի վազները կարտաւել, չափաւորներ կրակել և այս տեսակ չա- րագործութիւններ սովորական էին։

Իսկ այժմ՝ տեսէք թէ՛ որքան փոփո- խութիւններ է ենթարկուել ամբողջ Բորչալու գաւառը. քիչ է մնում ա- սեմ՝ թէ՛ գայլը գառան հետ տրամուծ է և երկուսն էլ սիրով։ Չենք լուծւում անմիջ մարդոց սպանութիւններն ձու- յը, այլ աւազակներն ապանման աւե- տին ենք առնում. աւազակութիւննե- րը և զանազան չարագործութիւններն անհետացան դաւաճապետի արժուն հակորդութեան տակ։ Մեր գաւառն այս գրութիւնը պարտական ենք գաւառա- պետին հետք Սիւնազուն, որը իւր ա- չալընութեամբ բազմաթիւ բարեկոր- դումներ մտցրեց, Գեղացիք, որոնք մի որ և է վէճի վճիւր ստանալու համար պէտք է երեք չորս օր գործե- րը լողնէին և զնային Կալոնիայ (Իս- րայէլ), ուր գաւառապետը նստում է, այժմ աղաւ են այդ Գեղացիք, որով- հետև ինքը գաւառապետը շրջում է գելէ գել և իրեն վերաբերեալ գոր- ծերը վճռում, որով միջոց է տալիս խեղճ գիւղացւոց աշխատանքից յետ չ'մնալ։

Պէտք է ասել, որ Շուրաւէրը բաւա- կանին մեծ գել է. ունի մօտ 700 տուն բնակիչ, բայց փողոցները անկա- նոն, ծուր և նեղ, աղակալ ուր, մի- մեանց հանդիպած ստիւրը մեծ դը- ժուարութեամբ կարողանում էին իրա- րեց բաժանուել. իսկ անձրև եղած ժա- մանակը խօ, փառք պիտի տալինք Աս- տուծուն, որ ցեխին կոշիկը պահտաւով մեր ոտները պատէին։ Այս անպարտա- րութիւնը տեսնելով՝ ա. գաւառապետը ժողովրդեան համաձայնութեամբ վը- ճիւս կայացրեց, որ գելը մի ծայրից մինչև միւս ծայրը շինուի 5 սաժէն լայնութիւն ունեցող խճուղի։ Թէպէտ կային արդէլքներ, որովհետև փողոցն երկու կողմից ևս տներ, խառնութեան պէտք է քանդուէր, բայց հաստատ կամքը յաղթեց այդ խռնդողտներին և մայիսի տասնից ունեցանք այդ ցան- կացած խճուղին։ Պէտք է անկեղծ խոստովանուել, որ շատ է աշխատում և ամենայն բարեխղճութեամբ կատա- րում իւր պաշտօնը ա. պրիստաւ Մա- միկոնեանցը, որոյ համար է չենք կա- րող երախտապարտ չը լինել։ Ինչ մը- նում է միայն մեր խորին և անկեղծ շնորհակալութիւնը յայտնել հրապա- րակաւ իշխան Արեւիկայուն և պրիստաւ ա. Մամիկոնեանցին։

Գ. Տէր-Չաքարեանց

1) Շատ համապատշաճ կը լինէր, որ այս գործի կենդանի կազմուէր Ներ- սիսեան դարանոցի մէջ, —Չամչեանի հեղինակութեան անխախտականութիւնը կապածի տակ դեռ միտքը առաջին անգամ այդ դպրոցն մէջ է յղացած։ Անհամբերութեամբ սպասում ենք թէ՛ ինչ արձագանք կը գտնուի մեր հա- մեսա ձայնին։ Յօդ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կ. Պօլսեց լուրերը հաղորդում են, որ Ռուսիան և Անգլիան, բանաւոր հա- ղորդակցութիւններով Բ. Գրան հետ, դարձրին նրա ուշադրութիւնը Կիտուրա քաղաքի և նրա նահանգի վերայ, ո- ռոնց Բ. Գրանը Բերլինի դաշնագրու- լեան համաձայն պիտի յանձնէր Պարս- կաստանին, Հրաւիրեցին Բ. Գրանը Խոմ- միսարներ ուղարկել Պարսկա—Թրքա- կան սահմանագիւղը, որ նրանք անգ- լիական և ռուսական Խոմմիսարներին հետ միասին որոշեն սահմանագիւղը համաձայն ռուս—անգլիական նախա- գրծի։

Աւստրիական կայսր Ֆրանց Յոսէֆ- լիւ արդեն մի քանի օր է, ինչ գարն- վում է Պիշտուում։ Սիւնաղ պիտի գնային այս օրերումը դուրս Ալբերտը, ար- տաբեր գործերն միմիստը դուրս Կալ- ինիւն, գնեղաւորական միմիստը Ռիւնդո- լէյը, շատրի գլխաւոր բարձր Բիւրը և ուրիշ բարձրաստիճան ծառայողներ։ Կայսերական այս ընդհանուր միմիստը- ներն ներկայութիւնը Պիշտուում պիտի բանակցութիւններ ունենայ Աւստրիոյ և Ունգարիոյ մէջ տէրութեան երկա- լուղիներն գծերն մասին։

Փարիզից հեռագրում են «Köln, Zeit.»- ին, որ այնտեղ սօցեալ—դեմոկրատի- ան կոմիտեներն կայացաւ, նման Կո- ակնհակեցում տեղի ունեցած կոմիտե- ընցիւղային Կոմիտեներն կային ներկայ էին պատգամաւորներն Բերլինից, Լէյպ- զիցից, Բէրլինից, Միւնխենից և այլ քա- ղաքներէն։ Բոլոր պատգամաւորներն մօտ 12 հոգի էին, հաշուելով դրանց հետ և Լէյպցիցից եկած ապ. Լիբիւնի- տին և Գեօրգիւն։ Թղթակցը հաստատ- նում է, որ բոլոր պատգամաւորներն էլ բերի գեղեցիկացնել են եղել և այնտեղի սօցիալ—դեմոկրատիայի դա- տակարգին պատկանող, թէ՛ն շատ կարել է որ ներկայ եղած լինեն և օտարաքաղաքացիներ. «Անկախա- կաններն և ռեպուբլիկաններն արգելեցին մասնակցելու։ Կոմիտեներն խօսակ- ցութեան նիւթը գլխաւորապէս վերա- բերում էին Բերլինի պաշտպանական գրու- լեան դէմ գործելու եղանակին և զու- յեղաւորական կառավարութեան և գեր- մանական մէկ զիւլումատի մէջ իզա- ժանակցութիւններն։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մարշալ Նէյն մահուան պատիւով, որն մասին շատ անգամ մանրամաս- նորեն նկարագրուած է եղել, այժմ ըստ երեւոյթին նմանում է պատմա- կան դէպք առաջին Թեոֆիլ Կալի- ջին տեղեկութիւններն նայելով 1815 թուին գեկտեմբերի 7-ին, Փարիզու Լիւիսիմբուրգեան ալգելում նրա վրայ հրացան արձակելը ձեռն համար է ե- ղել և ինչ թէ՛ երկարութեան, որից յետոյ նա փախաւ Ամերիկայ, ուր մի քանի տարի շարունակ ունեցաւ մաս- նաւոր դպրոց. նա սերել է յարգելի հետը աշակերտներին, և 1846 թուին դեկ. 14-ին հանգիստ մեռաւ Բօլման (Հիւս, Կարօլինա) քաղաքում, ուր և թաղուեցաւ տեղական գերեզմանատան եկեղեցու մօտ։ Հեռակային Կարօլինում շատերը գոնէ այսպէս են պատմում։ «New York Herald»-ի լրատուն վերջիս ժամանակները մի շարքով քննադատելով լինեալ նահանգում և հարցոյթորձ անելով Մարշալն մօտ աշակերտա- մանտեղ Տերերին, այժմ հանգուցեալ հերթի կեանքի վերջին տարիներն փա- փին հետաքրքրական մանրամասնու- լիւններ է հաղորդում։ Հիւսիսային Կարօլինում նա յայտնի էր Պէր Ստիւ- արտ Նէյն անունով, և իրեն լուսուսուցիչ և նշանաւոր մարմնավար մեծ հե-

ղինակութիւն ունէր։ Առհասարակ նա վերին աստիճանի լուսակալ էր, բայց երբեմնապէս, հերք մի բաժակ գինի կամ օղի բանում էին նրա լեղուն, այն ժամանակ նա փախում էր իւր սո- վորական լուսակալութիւնը և դառնում էր շատախօս։ Մի անգամ գինուց ազդե- ցութեան տակ գտնուելով՝ նա պատ- մեց գնդապետ Գուստոսին իւր կարծե- ցեալ մահուան պատժի մասին հան- կածանորէն։ Այն զինւորները, որոնք նշանակուած էին նրան գնդակահար առնելու համար և որոնք մի ժամա- նակ նրա իշխանութեան տակ ծառա- յելու են եղել, հրաման ստացան ի- րենց իշխանաւորից ուղիղ նպատակից բարձր արձակել իրենց հրացանները։ Մարշալը իմանալով նրանց առաւժ- գաւորին հրամանի մասին՝ բոլոր հրա- ցանները միասին արձակուելուց յետոյ՝ ընկաւ գետնի վրայ անկնատ և բոլոր- վին առողջ. օրտաւաճ բժիշկները վիա- յութիւն տուեցին նրա մեռած լինելու մասին և կարծեցեալ — պատժուածի մարմինը յանձնեցին նրա բարեկամե- լին թաղելու համար, որոնք ծածուկ անցկացրին նրան Բորչո, որտեղից նա նստով գնաց Ամերիկայ և 1816 թուին յունուարի 19-ին հասաւ Չարստօուն քա- ղաքը։ Դարձեալ միանգամ ևս սաս- տիկ վրդովման ժամանակ մանրամաս- նորեն նկարագրեց գնդապետ Գուստո- սին իւր Մոսկուայից դուրս գալը։ Նա սրակաղցութիւնը սաստիկ սիրում էր և իւր աշակերտներին էլ սովորեցնում էր գնեղաւորական արհեստը։ Միանգամ, դա- սի ժամանակ, նրան մէկ նամակ տուե- ցին Նիւ—Ջերսից, որը Բէյնշտադի հեր- ցոյի մահն էր գուժում։ Մարշալը սաստիկ խառնութեան մէջ ընկաւ, նա- մակը ձգեց յատակի վրայ և ոտքը վրան դնելով՝ բացառականցեց. «Մեռաւ Թագաւորականը և իմ բոլոր յոյսեր խորտակուեցան»։ Այդ պատճառով Նէյն իւր աշակերտներին արձակեց մի ամ- բողջ շաբաթ։ Նա մեռաւ Բօլմանում ա. Ֆորդի տանը և նրա վերջին խօս- քերն էին. «Ընկաւ Բեսսերը և ջարդու- եցաւ հին անձնապահ գունդը, ուրեմն ժամանակ է ինձ մե մեռնելու»։ Նրա մահուանց մի քանի տարի յետոյ, նրա աշակերտները մի քանիսը գերեզմա- նի վրայ մարմարեայ դամբարան շինե- ցին, որը կրում էր հետեւեալ արձա- նագրութիւնը. «Պրիստաւական հերցոս Պիէր Նէյն չեղատակին, վախճանեալ 1846 թուին հոգեմբերի 14-ին»։

Բաղդադից գրում են ապրիլի 15-ին հետեւեալը. «Դեռ երկու ամիս սրանից առաջ Բեղլուում երևեցաւ ժանտախտը, որը սկսուեցաւ Հանջի—Հուսէյն անու- ճով մէկի ջրաղացից, քաղաքից հինգ ռուպէ հեռաւորութեամբ։ 30 հոգի հե- լանդները, բժշկներն վկայութեամբ, բոլորն էլ, առանց բացառութեան, ընկալում էին ամենաթշուառ գրու- լեան մէջ, որոնցից 3/4 մասը կանայք էին։ Բոլորն տկարութեան նշանները համարեան թէ՛ միատեսակ էին։ Կա- տարեալ առողջ մարդը յանկարծ ըզ- գում է գլխի սրտոյ և ցու, թուու- լիւն, սաստիկ տենդ և նրա կանատակ- ներին սկսում են երտալ խուլել, եր- կու երեկաններն ծնունդի տակ երե- կեան խուլել և ուռուցը, միևնոյնը ե- լուեցան և երեսի վերայ։ Մի կնոջ էլ արժուեցի ստուեց. Հիւսեղեղից շա- տուրը իրօքեան են ուշքը իսկ շատերը ոչ Յետոյ հետեւում է սաստիկ արեան հոսում։ Այժմ Բեղլուում մեռնում են օրը 4—5 հոգի։ Նոր երկինքը ծածկ- վում են ամպերով և փչում է արեւ- լեան հողմը, այն ժամանակ ժանտախ- տը սաստիկանում է։ Բեղլին շրջակայ- քում ժողովրդի առողջութիւնը չա- րութեան մէջ է, սակայն ձրևեցան մի քանի ժանտախտի դէպքեր, միւր բեղունիներն դային ցեղում, չորսը Գրեստին գելում, երկուսը վմէշակ ցեղում, որոնք բնակվում են Բեղլի

և Գրեստին մէջ տեղում։ Գրեստինը գտնվում է մի բարձրաւորակ տեղում, շրջապատուած 25 մետր լայնութեամբ փոսով, որն միջի կանգնած ջուրը մար- գիկ խմում են։ Փողոցները լիքն են փչիկներ գէղերով։ Յօրատուում Բեղլից եկող երկու հոգի հեռագրացան։

Կախովի հասկացող շրջաններում պատմում են, որ իշխան Բաժիկլիւր, նախ քան Կարշեկու գործի քննու- լիւնը Լէյպցիգից դատարանում, խրեդ- րեց Վեհէմ կայսրից օգնութիւն ցոյց տալ Կարշեկուին։ Կայսրը սրտատախ- նեց, որ պէտք է ազատ լծուիլ դա- տարանը իւր գործողութեան մէջ, իսկ իւր կողմից վճիւրը կայանալուց յետոյ ամեն հնարք գործ կ'դնէ յօդուտ բա- նաստեղծի։ Կարշեկու բանտարկու- լեան տեղի համար գրում են «Ber- liner Tagblatt»-ում հետեւեալը. «Կա- շեկուին որոշեցին բանտարկել Մարիեն- բուրգում կամ Գլացում, սակայն նրա պաշտպան Չաուրը, դատարանաւորումը համաձայնութեամբ և բժիշկներն վկա- րութեան հիման վրայ, խնդրեց դա- տաստանական վարչութիւնից բանտար- կել Կարշեկուն Կեոնիգշտէյն ամ- րոցում, որն բարձր գելքը ազդեցու- լիւն կ'ունենայ բանտարկուի առող- ջութեան վրայ։ Կարշեկին իւր վճռից յետոյ, մեծ շնորհակալութիւն և գո- հունակալութիւն ցոյց տուեց փաստա- բան Չաուրին, որ մեծ ջանք և օգ- նութիւն գործ դրեց իւր դրութիւնը թիթիւացնելու համար և թէ իրեն շատ բարեաւոր է համարում, որ նրան պատուեց չը գլխիցն և թէ նրա պա- տիւր նախատեղի պատիւ չէ։ Նա գո- վեց իւր դատարանների արդարադատու- լիւնը և մարդասիրութիւնը։ Օգեր- պրօփուրը վճռեց յետոյ, կարգադրեց ենթարկել Կարշեկուն պոլիցիայի հըս- կողութեան ներքոյ, որը և իսկոյն կա- տարուեցաւ։ Կարշեկուն Հասուեֆէ հեռանցիլ բնակարանից, Լէյպցիգում, տեղափոխեցին դէպի բանտ, ուր նրան հաուր փաստաբանի խնդանք, տուին մի ընդարձակ սենեակ, որն մէջ լծուլ տուին դեղ դահաւարակ, բաղկալածու- ներ, սեպակալան մահախաղ և այլն։ Բացի դրանից իրաւունք տուին ազատ դուրս ու ստան անել պահգործներով իսկ կայսերական դատարանի այն վը- ճիւրը, թէ՛ արեւօք կարել է տեղա- փոխել Կարշեկուն դէպի Կեոնիգշտէյն ամրոցը, մօտ օրերումս կ'որոշուի Շատ երեւել լեհացիներ յայտնեցին իրենց խորին շնորհակալութիւնը փաստաբան Չաուրին։

ՆՈՐ-ԴԱՐՔ-Ի ՀԵՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՍՏՈՒԱՅԻՆ ՀԵՈՒԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱ-

ԿԱԼՈՒԹԻՒՆՅՈՅ

18 Մայիս

ՄՈՍԿՈՒՍ. Այստեղի Նահանգա- կան Դատարանում սկսուեցաւ Ն. Ս. Բուլախի այրի կնոջ դորքը, որը մեղադրվում է նրանից, որ դիտմամբ կամեցել է վնասել պատուաւոր քաղաքացի Ս. Վ. Մազուրինի դատարան։ Նա աշխատել է զարգացնել օրիորդի մէջ կեղ- ծաւորութիւն, արգելել է նրա ծնող- ներին և ազգականներին երթևե- կութիւն ունենալ օրիորդի մօտ, բժշկական օգնականութիւնից զրը- կել է, հարկաւորել է ապրել միայ- նութեան մէջ փակուած սենեա- կում, զուրկ առողջ օդից, կերա- կրից և այլ յարմարութիւններից, խանգարել է նրա մտաւոր ընդու- ճակութիւնները և այս բոլորը ա- րել է այն նպատակով, որ տիբէ օրիորդ Մազուրինի համարեա մէկ միլիոնապետի կարողութեանը։

ՆՈՎԳՈՐՈՒ. Նիկողայոսեան ճա- նապարհը խախտուր, որը գործել է այդ յանցանքը առանձին ստե-

